

T.a.v. mevrouw [REDACTED]

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

**Kansengelijkheid en
Onderwijsondersteuning**
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
32681917
Uw brief van
11 februari 2022

Datum 15 juli 2022
Postbusadres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Betreft Reactie op uw brandbrief voltijd primair onderwijs voor hoogbegaafden
en situatieanalyse voltijd primair onderwijs voor hoogbegaafden in
Nederland

Geachte mevrouw [REDACTED],

Op 11 februari jl. heb ik de brandbrief voltijd primair onderwijs voor hoogbegaafden en de situatieanalyse voltijd primair onderwijs voor hoogbegaafden in Nederland ontvangen. U staat hierin vermeld als contactpersoon voor verdere correspondentie. Er hebben twee gesprekken op het ministerie plaatsgevonden met u, de directeuren en de auteur van het onderliggende rapport om een nadere toelichting te geven en hierover van gedachten te wisselen. Tijdens één van deze gesprekken heb ik de brandbrief en het onderliggende rapport ook in ontvangst mogen nemen. Sinds die tijd is ambtelijk nauw contact geweest. Voor alle input en getoonde bereidwilligheid om mee te denken, wil ik u hartelijk bedanken. Middels deze brief richt ik mij nu ook tot de directeuren die de brandbrief hebben gestuurd en de auteur van het rapport. Na kort de belangrijkste punten uit uw brief en het bijbehorende rapport uiteen te hebben gezet, zal ik reageren op uw vragen en verzoeken.

I. Belangrijkste punten ingekomen brandbrief en rapport

Aanleiding brandbrief

Er wordt door u beschreven dat de problemen van hoogbegaafde leerlingen zwaarder zijn geworden en dat er te weinig plaatsen voor hen zijn in het 'voltijd

hoogbegaafdenonderwijs'. De overheid zou het voltijd hoogbegaafdenonderwijs structurele financiële ondersteuning moeten bieden en voldoende aanbod en kwaliteit moeten borgen. Als dit niet gebeurt dan zal dit voltijd hoogbegaafdenonderwijs niet meer aangeboden worden en zal een deel van deze leerlingen niet meer naar school gaan.

Onze referentie
32681917

Probleemanalyse en oplossingsrichtingen

In het door u meegestuurde rapport wordt geschetst dat een behoorlijk deel (30-40%) van de hoogbegaafde leerlingen onderpresteert.¹ Op basis van verschillende onderzoeken, wordt geschat dat er 1.500 tot 2.500 hoogbegaafde basisschoolleerlingen zijn die momenteel niet naar school gaan.

De oplossing van een passend onderwijsaanbod aan hoogbegaafde leerlingen ziet u in het bieden van 'voltijd hoogbegaafdenonderwijs', zowel om uitval te voorkomen als om hen weer een plek op school te bieden. Meer specifiek gaat dit over het basisonderwijs, waarbij de school meestal naast reguliere klassen ook klassen heeft waarin (hoog)begaafde leerlingen bij elkaar zitten. Er zou daarmee een passend onderwijsaanbod voor de (hoog)begaafde leerlingen gecreëerd worden en de leerlingen hebben gelijkgestemden (een "peer group") om zich heen. Volgens ouders zorgt dit voor betere leerprestaties, hoger welbevinden en verminderde behoefte aan zorgondersteuning.²

In het rapport worden de volgende oplossingsrichtingen geadviseerd en in de brief onderschreven:

1. Laat geen voltijd hoogbegaafden scholen meer 'omvallen';
2. Maak een visie op een dekkend po-aanbod voor alle (hoog)begaafden;
3. Het landelijk en structureel financieel ondersteunen van voltijd onderwijs financieel;
4. Organiseer voltijd hoogbegaafden-onderwijs in een landelijk samenwerkingsverband;
5. Creëer een landelijk Expertisecentrum dat dit onderwijs coördineert en voldoende aanbod en kwaliteit garandeert;
6. Evolueer naar 'preventief ontwikkelingsgericht onderwijs'.

II. Reactie

Algemene reactie

De afgelopen periode heb ik met hoogbegaafde jongeren gesproken en hebben zij hun vaak schrijnende verhalen ook persoonlijk aan mij verteld. Het feit dat deze leerlingen geen passende onderwijsplek hebben of zelfs helemaal niet naar school gaan, vind ik erg zorgelijk. Het zal je namelijk maar gebeuren dat je hoogbegaafd bent maar er geen goed onderwijs is zodat je niet wordt uitgedaagd of zelfs helemaal thuis komt te zitten. Juist op school moeten alle leerlingen het beste uit zichzelf kunnen halen en zich ook veilig en welkom voelen. Ik ga het probleem van het aanbod voor leerlingen met begaafdheidskenmerken dan ook aanpakken. Ik vind namelijk dat er in elke regio een passend aanbod moet zijn voor deze leerlingen, maar het blijkt dat op teveel plekken deze er niet is. In het commissiedebat Passend onderwijs op 30 maart heb ik de Tweede Kamer toegezegd te zullen komen met een plan van aanpak. Dit zal ik de komende periode met de verschillende betrokkenen uitwerken. Graag zou ik van uw aanbod

¹ Het verband tussen IQ-scores en schooltoetsen ligt rond de .50; (Resing & Drenth, 2007).

² Online interviews bij ouders van kinderen die zijn overgestapt naar voltijd hoogbegaafdenonderwijs.

gebruik maken, om hierin mee te denken. Hierover wordt het contact met u nauw onderhouden door mijn ambtenaren.

Onze referentie
32681917

De probleemanalyse in het rapport laat zien dat er op dit moment nog niet overal een passend en dekkend aanbod is voor leerlingen met begaafdheidskenmerken. De zorgen hierom deel ik. Dit leidt bijvoorbeeld tot onderpresteren, verzuim of zelfs uitvallen van school. Het dekkende en passende aanbod in de regio voor deze leerlingen kan op verschillende manieren bereikt worden. In het rapport en brandbrief worden daarvoor specifieke oplossingsrichtingen aangedragen. Hieronder beschrijf in mijn inzet de komende periode op het thema hoogbegaafdheid. Ik reageer daarbij ook gericht op de oplossingsrichtingen in het rapport en geef daarbij aan welke oplossingsrichtingen ik wel of niet overneem.

Visie op hoogbegaafdheid

Passend onderwijs is er zodat alle leerlingen die een ondersteuningsbehoefte hebben in hun eigen regio een passend aanbod krijgen.³ Dit geldt daarmee ook voor leerlingen met begaafdheidskenmerken. Dit is een diverse groep. Ze hebben vaak brede interesses, weinig herhaling nodig en kunnen grote leerstappen maken.⁴ De onderwijsbehoeftes kunnen ook betrekking hebben op hun sociale, emotionele en fysieke ontwikkeling. In een (beperkt) deel hiervan worden de specifieke ondersteuningsbehoeftes veroorzaakt omdat de hoogbegaafde leerling ook een leer-en/of ontwikkelingsstoornis heeft.

In het rapport wordt opgeroepen om te komen tot een visie op een dekkend primair onderwijsaanbod voor (hoogbegaafden). Ik deel met u dat dit ontzettend belangrijk is. Dit najaar wil ik die visie gereed hebben, zodat voor iedereen duidelijk is wat er wordt verwacht rondom het onderwijs aan deze leerlingen. Daarom ga ik, samen met het Kenniscentrum Hoogbegaafdheid dat deze zomer start, in gesprek met leerlingen, ouders, vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden, schoolbestuurders en andere relevante partners. Hierin ga ik dan ook graag in op de uitnodiging van u (de coördinator, directeuren en auteur) om hierbij te helpen. Ik vertrouw er daarmee op dat we komen tot gedragen kernwaarden en uitgangspunten over het onderwijs aan leerlingen met begaafdheidskenmerken. Ik zal deze visie meenemen in het toegezegde plan van aanpak over hoogbegaafdheid. Het belang van goed, passend onderwijs voor alle leerlingen, dus ook leerlingen met begaafdheidskenmerken, moet voorop staan.

Relevant daarbij is wel dat deze visie moet passen in de verbetermaatregelen van passend onderwijs en de beweging naar inclusiever onderwijs waar in het coalitieakkoord afspraken over zijn gemaakt. Dit betekent dat we ook de leerlingen met begaafdheidskenmerken een goede plek op een reguliere school moeten kunnen bieden. Met waar nodig natuurlijk de ondersteuning die zij nodig hebben. Deze (extra) ondersteuning wordt vaak ingevuld door een plusvoorziening of een voltijdvoorziening, maar er zijn ook andere vormen mogelijk. In een plusvoorziening krijgen de leerlingen, naast de lessen in hun eigen klas, ook een deel van de tijd andere lesstof en/of projecten aangeboden met andere hoogbegaafde leerlingen. Dit zal voor (een deel) van deze doelgroep goed werken.⁵ Op andere plekken wordt er gekozen voor voltijd hoogbegaafden onderwijs, waarin hoogbegaafden (vooral) met elkaar de lessen volgen. Ook dit kan een goede invulling van passend onderwijs zijn en bijdragen aan een dekkend

³ Kamerstukken II 2020-2021 31497, nr. 371

⁴ Bakx, 2019

⁵ SEO economisch onderzoek 'de langetermijneffecten van plusklassen', 1-10-2020

aanbod in de regio. In dit laatste geval vind ik het wel essentieel dat deze klassen waarin hoogbegaafde leerlingen met elkaar les krijgen ook in verbinding staan met, en bij voorkeur onderdeel uitmaken van, de reguliere school en leerlingen. Zodat zij elkaar ontmoeten, bijvoorbeeld door gezamenlijk te gymmen, buiten te spelen of uitjes te hebben. Het is voor alle leerlingen, dus ook hoogbegaafde leerlingen, belangrijk om leeftijdsgenoten te ontmoeten die van hen verschillen om elkaars leefwereld beter te leren kennen en te begrijpen. Dit bereidt kinderen beter voor op de diversiteit in de maatschappij en blijven we streven naar een zo inclusief mogelijk onderwijs.⁶

Praten met leerlingen in plaats van over leerlingen

Wat mij opvalt in de verhalen van de leerlingen die ik heb gesproken, is dat de problemen vaak klein beginnen maar deze steeds groter worden. Bijvoorbeeld een hoogbegaafde jongere die zich lange tijd verveeld heeft en onbegrepen gevoeld, en door een opeenstapeling van deze knelpunten van geen passende begeleiding en niet gehoord te worden, uiteindelijk met een depressie is uitgevallen. De leerlingen hebben heel vaak het gevoel (gehad) dat er niet naar hen geluisterd wordt. Dat moet echt anders. Er moet eerder iets gebeuren en er moet meer gebeuren. Belangrijk daarbij is dat er met leerlingen zélf wordt gesproken, in plaats van alleen over hen. Zij kunnen als geen ander aangeven wat zij nodig hebben. Daarom ga ik zoals toegezegd in het voornoemde commissiedebat het 'hoorrecht' wettelijk vastleggen zodat leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte wettelijk recht hebben om mee te denken en praten over een passende plek.⁷ In de tussentijd gaan we met de organisaties van leerlingen, leraren en andere onderwijsprofessionals al aan de slag om te zorgen dat leerlingen meepraten over hun ondersteuning. Ook wordt er dit schooljaar nog in elke regio een ouder- en jeugdstuntpunt ingericht. In elke regio is er dan een punt waar leerlingen en ouders informatie krijgen over het aanbod in de regio en over hun rechten rondom ondersteuning.

Maatregelen om de ondersteuning, ook voor hoogbegaafden, te verbeteren

Zoals toegezegd tijdens het commissiedebat op 30 april over passend onderwijs ga ik versneld inzetten op het maken van de landelijke norm voor basisondersteuning. Bij de concretisering van de norm wordt ook specifiek naar (hoog)begaafdheid gekeken. Basisondersteuning is de ondersteuning die op alle (reguliere en gespecialiseerde) scholen binnen een samenwerkingsverband beschikbaar is voor de leerlingen die dat nodig hebben, bekostigd uit de basisbekostiging. Ik wil deze norm eind dit jaar gereed hebben, waarna ik deze ook wettelijk vast ga leggen. Dit geeft duidelijkheid over wat elke school ten minste moet kunnen bieden aan leerlingen, ook leerlingen met begaafdheidskenmerken. Naast basisondersteuning kan soms extra ondersteuning nodig zijn, ook voor hoogbegaafde leerlingen.

Door de intensivering van het toezicht op passend onderwijs heeft de Inspectie van het Onderwijs sinds dit schooljaar meer aandacht voor het aanbod en de zorgplicht van scholen voor leerlingen met specifieke ondersteuningsbehoeften. Dit moet er toe leiden dat schoolbesturen en samenwerkingsverbanden die dit onvoldoende doen, hier eerder op worden aangesproken.

⁶ Onderwijsraad, 2021

⁷ Kamerstuk 31497, nr. 422

Tevens adviseert u om te komen tot een apart samenwerkingsverband voor voltijd hoogbegaafdheidsonderwijs. Hier ga ik niet in mee. De samenwerkingsverbanden zijn regionaal opgezet, zodat zij er in die regio voor kunnen zorgen dat er het benodigde aanbod is voor alle leerlingen, ook als zij een ondersteuningsbehoefte hebben.⁸ Eén landelijk samenwerkingsverband voor scholen voor hoogbegaafdheid, past hier niet in en zorgt er juist voor dat de verbinding met de scholen in de regio, en het inzetten op inclusiever onderwijs, minder wordt.

Onze referentie
32681917

Regeling begaafde leerlingen in po en vo

De samenwerkingsverbanden passend onderwijs ontvangen vanaf 2019 subsidie⁹ om een beter passend aanbod te creëren, de samenwerking te versterken en de kennis over begaafdheid te vergroten en verspreiden. Ondanks de uitdagende omstandigheden die corona met zich heeft meegebracht in het onderwijs, blijkt dat er in het voorjaar van 2021 een nieuw en beter aanbod is voor hoogbegaafde leerlingen. Er zijn verschillende activiteiten voor deze leerlingen zoals individuele begeleiding, deeltijd of voltijd hoogbegaafden-onderwijs. De besteding van de middelen wordt gemonitord¹⁰ en de impact van de activiteiten wordt onderzocht¹¹. Over de voortgang van de subsidieregeling en de onderzoeken heb ik de Tweede Kamer eind februari 2022 in meer detail geïnformeerd.¹²

Kenniscentrum Hoogbegaafdheid

Eerder is in 2020 in een schriftelijk overleg door mijn ambtsvoorganger toegezegd dat er een kenniscentrum hoogbegaafdheid zal worden ingericht¹³. Deze zomer is een landelijk Kenniscentrum Hoogbegaafdheid¹⁴ actief, waarmee ik aansluit bij punt 5 uit het advies. Dit centrum wordt ingericht door het *National Talent Centre of the Netherlands* (NTCN). Ik ben daar blij mee. De verschillende partijen in het onderwijs worden de komende periode door het Kenniscentrum geïnformeerd over de ontwikkelingen en activiteiten. Het Kenniscentrum moet gaan zorgen voor verbinding en dat onderwijsprofessionals, ouders en leerlingen toepasbare en actuele kennis en hulpmiddelen krijgen. Dit gaat ook om cognitieve, sociaal-emotionele, fysieke en pedagogische kennis over leerlingen met kenmerken van begaafdheid, zoals in het rapport wordt geadviseerd. Ook zal het Kenniscentrum (praktische) informatie geven over wat verschillende mogelijkheden zijn om het onderwijs aan leerlingen met begaafdheidskenmerken vorm te geven. Daarbij geven zij onderbouwing uit zowel de wetenschap en de praktijk. Voor het waarborgen en stimuleren van de kwaliteit van het onderwijs en het dekkend onderwijsaanbod blijft de Inspectie van het Onderwijs echter verantwoordelijk. Het deel van het advies dat stelt dat het borgen van de kwaliteit bij een Expertisecentrum Hoogbegaafdheid moet komen te liggen, neem ik daarmee niet over.

Het is ook belangrijk dat (onderwijs)professionals snel herkennen dat een leerling een specifieke onderwijs- of ondersteuningsbehoefte nodig heeft. Zo kunnen problemen en uitval worden voorkomen. Ik ben in gesprek met lerarenopleidingen, over wat er nodig is in het curriculum van de pabo's, eerste-

⁸ Artikel 18a van de Wet Primair Onderwijs

⁹ Begaafde leerlingen primair- en voortgezet onderwijs | Subsidie | Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (dus-i.nl)

¹⁰ Monitor subsidie leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid, tweede meting 2020-2021 Oberon onderzoek en advies

¹¹ IMAGE – Impact of Activities in Gifted Education (imageproject.nl)

¹² Kamerstukken II 2021-2022, 31497, nr. 425

¹³ Kamerstukken II 2019-2020, 31497, nr. 332

¹⁴ Voor de leesbaarheid zal vanaf nu 'Kenniscentrum' gebruikt worden.

en tweedegraadsopleidingen voor (aankomende) leraren om passend onderwijs en inclusiever onderwijs te kunnen bieden. Hierin wordt het onderwerp hoogbegaafde leerlingen meegenomen, zodat leraren deze leerlingen sneller en beter gaan herkennen, bekwaam zijn en zich zo voelen. Wat mij betreft is hierin ook een rol weggelegd voor het Kenniscentrum Hoogbegaafdheid, om te zorgen dat alle professionals die te maken hebben met het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen over relevante kennis kunnen beschikken. Het Kenniscentrum zal hierbij gebruik maken van de kennis en expertise die er al is op veel plekken in het land. Daarbij denk ik ook aan verschillende relevante opleidingen en beroepen. Ik zal hierover in gesprek gaan met de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en de staatssecretaris van Jeugd en Preventie.

Onze referentie
32681917

Actuele situatie van scholen met voltijd hoogbegaafden-onderwijs

In de brief wordt door u beschreven dat de scholen met voltijd hb-onderwijs dit vaak als enige school(bestuur) binnen een samenwerkingsverband aanbieden. Zij hebben het gevoel dat zij niet in staat worden gesteld om beslissingen over de besteding van de ondersteuningsmiddelen in de regio te beïnvloeden. Gezamenlijk maken alle schoolbesturen keuzes hoe de middelen dusdanig worden verdeeld, dat er een dekkend netwerk van voorzieningen is voor alle leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte in de regio. Besloten kan worden om de ondersteuning voor hoogbegaafden op een andere manier te financieren dan via een voltijd hoogbegaafdenvoorziening. Daarom stelt u voor dat er directe en structurele financiering georganiseerd wordt, zodat ze niet meer afhankelijk zijn van een gezamenlijk besluit van alle schoolbesturen in de regio. Ook zouden sommige scholen zich gedwongen voelen tot het vragen van een (aanzienlijke) vrijwillige ouderbijdrage.

Laat ik in reactie hierop duidelijk zijn: onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen moet net als voor alle andere leerlingen gewoon toegankelijk zijn en kan niet afhankelijk zijn van ouderbijdragen.¹⁵ Als er aparte voorzieningen of arrangementen nodig zijn om een leerling met kenmerken van begaafdheid de extra ondersteuning te bieden die nodig is, dan moet dat geregeld worden door (het bevoegd gezag van) de eigen school of het samenwerkingsverband. Om er aan bij te dragen dat er ook voor hoogbegaafde leerlingen een goed aanbod in de regio is, is vanaf 2015 structureel 29 miljoen aan de samenwerkingsverbanden toegekend. Een rechtstreekse financiering van 'voltijd hoogbegaafden voorzieningen' zoals wordt gevraagd, vind ik daarbij echter niet passend. Dit past namelijk niet bij het bredere stelsel van passend onderwijs, waar juist het uitgangspunt is dat schoolbesturen in een samenwerkingsverband tot een dekkend netwerk in de regio en bijbehorende financiering komen.

Ik zie dat er nu op sommige plekken, in het licht van inclusiever onderwijs, de voltijd voorzieningen voor hoogbegaafden dreigen te verdwijnen. Als er geen goed alternatief is, dan is dat ongewenst. Ik zal de samenwerkingsverbanden waarin school(besturen) met een voltijd hoogbegaafdenaanbod zich bevinden, oproepen om (nogmaals) met elkaar in gesprek te gaan om te zorgen dat de benodigde voorzieningen voor hoogbegaafden geboden worden en hoe deze ondersteuning structureel, financieel en duurzaam geborgd wordt. Ik heb ervoor gezorgd dat er vanuit het ministerie contact wordt gezocht met die samenwerkingsverbanden zodat dat gesprek gevoerd wordt. Ook wil ik benadrukken dat voor de route naar inclusiever onderwijs een periode tot 2035 uitgetrokken is. Ik waardeer alle

¹⁵ Kamerstukken 2019-2020, 31 497, nr. 336

inspanningen in regio's om hier nu al actief mee bezig te zijn. Desalniettemin moeten we oppassen om niet "het kind met het badwater weg te gooien". Het mag niet zo zijn dat een voorziening met een passend aanbod en expertise op het gebied van begaafdheid wordt opgeheven, terwijl er nog geen ander volledig aanbod in de regio is dat (even) passend en bij voorkeur beter is voor deze leerlingen.

Onze referentie
32681917

Tot slot

Ik ben u als briefschrijvers en de betrokken onderzoeker dankbaar voor het werk dat u heeft gedaan en de inzet die u pleegt voor hoogbegaafde leerlingen. Ik deel met u de zorg voor en het belang van goed onderwijs voor alle leerlingen en dus ook voor (hoog)begaafde leerlingen. Daarom worden de verbetermaatregelen¹⁶ om het aanbod aan leerlingen (inclusief leerlingen met begaafdheidskenmerken) op *alle* scholen te verhogen en te borgen door dit kabinet versneld voortgezet.¹⁷ Dit sluit aan bij het advies van de Onderwijsraad¹⁸ en de situatieanalyse¹⁹. Het is duidelijk dat het creëren van een dekkend en zo passend mogelijk aanbod voor leerlingen (met kenmerken van begaafdheid) nog niet overal goed genoeg lukt. Ik neem daarom mijn verantwoordelijkheid en ga met veel van de adviezen aan slag. Daarbij wil ik contact houden met u en overige betrokken partijen, zoals vermeld. Samen kunnen we tot een gedegen en gedragen visie komen, door het voortzetten van de constructieve gesprekken en bijeenkomsten.

Met vriendelijke groet,

de minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs,

Dennis Wiersma

¹⁶ Kamerstukken II 2020-2021 31497, nr. 371

¹⁷ Kamerstukken II 2021-2022 31497, nr. 422

¹⁸ Onderwijsraad, april 2021: "later selecteren, beter differentiëren".

¹⁹ Een deel van de hoogbegaafde leerlingen is gebaat bij een hoogwaardig aanbod in het primair onderwijs.